

ПРИВРЕДНО ПРАВО

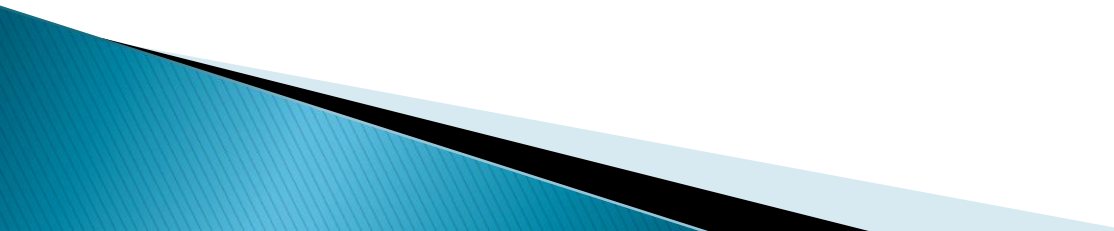
X

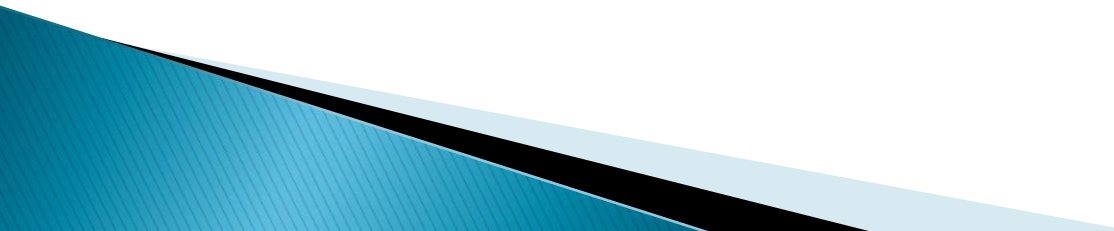

Vrste čekova

- ▶ Масовна употреба чекова у унутрашњем и спољнотрговинском робноновчаном промету и све разноврсније могућности употребе чекова, проузроковали су велики број врста чекова.
- ▶ У правној теорији, најчешће се појављују два основна критеријума од којих се полази приликом утврђивања појединих врста чекова. То су:
 1. према начину одређивања имаоца права из чека
 2. према намени чекова.
- ▶ Према начину одређивања имаоца права из чека, треба разликовати следеће врсте чекова:
 1. чекови на име
 2. чекови по наредби
 3. чекови на доносиоца
 4. алтернативни чекови.

- ▶ Чекови на име код хартија од вредности на име, преносе се цесијом, али могу се преносити и индосаментом. Чекови по наредби преносе се индосаментом. Чекови на доносиоца се најједноставније и најбрже преносе обичном предајом, тј. традицијом. Чекови на доносиоца се, такође, веома лако реализују приликом исплате. Негативна страна чекова на доносиоца је повећани ризик од губитка овог чека, што ствара нижи степен сигурности него код других врста чекова.
- ▶ У пословној пракси, најчешћи су алтернативни чекови који садрже име ремитента, али исто тако и клаузулу да трасат може да исплати чековни износ и доносиоцу тога чека. Ово је нека врста мешовите хартије од вредности, јер алтернативни чек може да гласи на име и може истовремено да буде чек на име и чек на доносиоца, али исто тако и чек по наредби и чек на доносиоца. Алтернативни чек може се пренети простом традицијом и онда када садржи име ремитента. Алтернативни чек може се, такође, може истовремено преносити и цесијом и индосаментом.

- ▶ **Према намени и другим својствима чекови могу бити:**
 - ▶ исплатни
 - ▶ обрачунски
 - ▶ барирани
 - ▶ документарни
 - ▶ акредитивни
 - ▶ путнички
 - ▶ циркуларни
 - ▶ визирани
 - ▶ сертификациони.
-

- ▶ **Битни чековни елементи:**
 - ▶ означање да је та писмена исправа чек
 - ▶ безусловни налог за исплату одређене своте новца из трасантовог покрића код трасата
 - ▶ име лица које треба да исплати чек, тј. име трасата
 - ▶ место плаћања чека
 - ▶ датум и место издавања чека
 - ▶ потпис лица које је издало чек, тј. потпис трасанта.
-

▶ **Небитни чековни елементи**

▶ Небитни чековни елементи, који могу бити небитна лица и небитне клаузуле, углавном су исти као и код менице и у томе погледу се менично право примењује и на чекове. Код небитних чековних елемената постоје и одређена одступања у односу на менично право.

▶ То се пре свега односи на све небитне клаузуле и небитна лица у вези са акцептом, јер они не постоје код чека, пошто код чека не постоји акцепт, исто тако код чека нема небитних клаузула и небитних лица у вези са умножавањем или састављањем копија, пошто то није допуштено код чека.

▶ **Чековне радње**

- ▶ Општа правила о меничним радњама углавном се примењују када је реч о чековима, уз одређене специфичности.
- ▶ Код чека не постоји акцептирање чека, не постоји умножавање чека, а исто тако не постоје радње које су у вези са акцептирањем и умножањем, као на пример интервенција због неакцептирања, перквизициони протест, протест због неакцептирања, протест због недатирања акцепта итд.
- ▶ У погледу издавања чека, као и у погледу активне и пасивне чековне способности, примењују се општа начела на активној и пасивној меничној способности.
- ▶ Битна разлика између менице и чека огледа се у томе што се у тренутку издавања чека обавезно захтева постојање покрића код трасата, док је код менице битно да то покриће постоји у тренутку доспелости.

▶ **Исплата чека**

▶ Чек је хартија од вредности која увек доспева по виђењу, и у том погледу не би требало да постоји неки већи ризик, због тога што је забрањено издавање чека без покрића.

▶ **Опозив чека**

▶ За разлику од меничног права, по коме није допуштен опозив менице, у чековном праву допуштено је опозивање чека.

▶ Опозивање чека је посебна радња, која се састоји у посебној изјави трасанта коју упућује трасату, а којом трасат опозива чек и забрањује исплату издатог чека. Опозивом чек губи правна дејства, јер се он на тај начин ставља ван снаге. Изјава опозива чека мора бити у писаном облику, а у пословној пракси најчешће се даје у облику препорученог писма, ради лакшег обезбеђивања доказа да је чек опозван.

- ▶ **Мере за заштиту чековних права и престанак чека**
- ▶ Као и код менице, мере за заштиту чековних права су: протести, нотификација, амортизација, регрес, чековне тужбе и чековни приговори.
- ▶ Престанак чека наступа: исплатом чека, опозивом чека, преновом (новацијом), опроштајем дуга, пребијањем (компензацијом), конфузијом чековних права и обавеза и поништавањем чека.
- ▶ Одређене правне последице повлаче са собом пропуштање обављања појединих чековних радњи благовремено, када чек постаје прејудицирани чек. Протеком рокова застарелости губи се могућност принудног остварења чековног плаћања.
- ▶ По правилу, општа менична правила се примењују и код свих ових чековних радњи, уз изричита одступања.

- ▶ **Тужба из основног посла код чека допуштена је под условом:**
 1. да подизање ове тужбе није изричито забрањено уговором између лица из тога основног посла
 2. да лице које подиже тужбу из основног посла врати чек, а то се најчешће остварује на тај начин да се чек депонује у судски депозит до окончања спора, док се препис чека прилаже овој тужби.
- ▶ Тужба из основног посла код чека се може подићи од тренутка издавања чека, па све до тренутка застарелости чека. Пре подизања ове тужбе, ималац чека треба претходно да покуша да наплати чек, јер се на тај начин смањују непотребни трошкови.
- ▶ Тужба из основног посла код чека се најчешће подноси уместо регресне тужбе, ако је реч о прејудицираном чеку, или о застарелом чеку. Рок застарелости чека знатно је краћи од рока застарелости тужбе из основног посла. Тужба из основног посла може се подићи једино против трасанта и непосредног индосанта, а ако је реч о ректа чеку, онда и против цедента.

АКЦИЈЕ

- Акција је хартија од вредности коју издаје акционарско друштво и којом потврђује да ималац те исправе има у друштву улог у основном капиталу и одређена чланска права и обавезе.
- Акције се издају у електронској форми као електронски документи.
- **Акција представља:**
 1. улог у основном капиталу “АД”
 2. скуп права и обавеза која припадају њеном имаоцу у том друштву
 3. хартију од вредности.

- ▶ Акција је корпорациони папир или личноправна хартија од вредности, јер даје њеном имаоцу право учешћа у акционарском друштву. У тренутку оснивања друштва, не могу се акције издавати за емисиону цену која је нижа од њихове номиналне вредности, односно рачуноводствене вредности када се акције издају без номиналне вредности, што је у нашем праву дозвољено.
- ▶ Емисиона вредност акције је вредност по којој се издају акције и утврђује се одлуком о издавању акција. Мора бити једнака или виша од њене номиналне (или рачуноводствене) вредности, док њена тржишна вредност на секундарном тржишту може бити различита, тј. виша или нижа од њене номиналне (или рачуноводствене) вредности зависно од односа понуде и тражње. Номинална вредност акције је вредност која је као таква утврђена одлуком о издавању акција. Све акције исте класе имају исту номиналну вредност. Номинална вредност једне акције не може бити нижа од 100 динара.

▶ **Права садржана у акцији деле се на:**

1. имовинска, као право на исплату дивиденде, на учешће у деоби ликвидационог остатка или стечајне масе, право пречег стицања обичних акција и других финансијских инструмената заменљивих за обичне акције, из нових емисија, друга права у складу са законом и статутом
2. лична, као право приступа правним актима и другим документима и информацијама друштва, право учешћа у раду скупштине, право гласа у скупштини, тако да једна акција увек даје право на један глас.

▶ **Облик и елементи акције**

▶ **Битни елементи уписани у Централни регистар:**

1. ознаку врсте финансијског инструмента;
2. идентификационе податке о издаваоцу
3. укупан број издатих финансијских инструмената
4. укупни номинални износ издатих финансијских инструмената, ако финансијски инструмент гласи на номинални износ
5. датум уписа финансијског инструмента у Централни регистар.

▶ **Дематеријализована акција мора поред наведених општих битних елемената имати и следеће посебне битне елементе:**

1. ознаку класе
2. номинални износ на који гласи или назнаку да се ради о акцијама без номинале
3. податак о праву гласа
4. садржај посебних права, уколико акција даје посебна права.

Врсте и класе акција

- ▶ Акције на име теже се преносе, јер се за пуноважност њиховог преноса изискују одређене формалности, док се акције на доносиоца преносе обичном предајом.
- ▶ У нашем праву, акционарско друштво не може издавати акције на доносиоца.
- ▶ Акционарско друштво може издавати следеће врсте акција: обичне и преференцијалне акције.
- ▶ Класификација акција на акције на име и акције на доносиоца представља истовремено и класификацију на врсте акција.
- ▶ Друштво може издавати акције са или без номиналне вредности.
- ▶ Ако друштво издаје акције са номиналном вредношћу, све акције исте класе морају имати исту номиналну вредност, а ако издаје акције без номиналне вредности, све акције друштва морају бити без номиналне вредности.

2. Према критеријуму измирења обавеза, деле се на привремене акције код којих обавеза уплате улога није у целини извршена и сталне акције које су уплаћене у целини.

3. Према временском критеријуму емисије, акције се деле на оснивачке или акције прве емисије, акције друге емисије и акције следећих емисија.

4. Према обиму права која садрже, акције се деле на обичне (редовне) и преференцијалне (приоритетне, повлашћене, привилеговане) акције. То је истовремено и подела акција на класе.

5. Акције према праву гласа могу бити:

- акције без права на глас
- акције с правом на глас
- акције с ограниченим правом на глас.

6. У нашем праву није допуштено емитовање тзв. каматних акција, код којих се исплата унапред одређеног износа камата не везује за резултате пословања друштва, тј. не зависи од остварене добити.

НОМИНАЛНА ВРЕДНОСТ
ТРИ ХИЉАДЕ ДИНАРА
Дин. 3000—

АКЦИЈА
НАРОДНЕ БАНКЕ
КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

ОД
ПЕТ СТОТИНА ДИНАРА

У ЗЛАТУ

на име и за своју исплату *Др. Милош Станковић*
Београд, Србија

као акционар у издатијској књижици издаваној према одлуци
првог и другог позива на акционарско скупштина Народној Банци и
Ланка Стотина,
у Београду, 1. Октобра 1921 год.

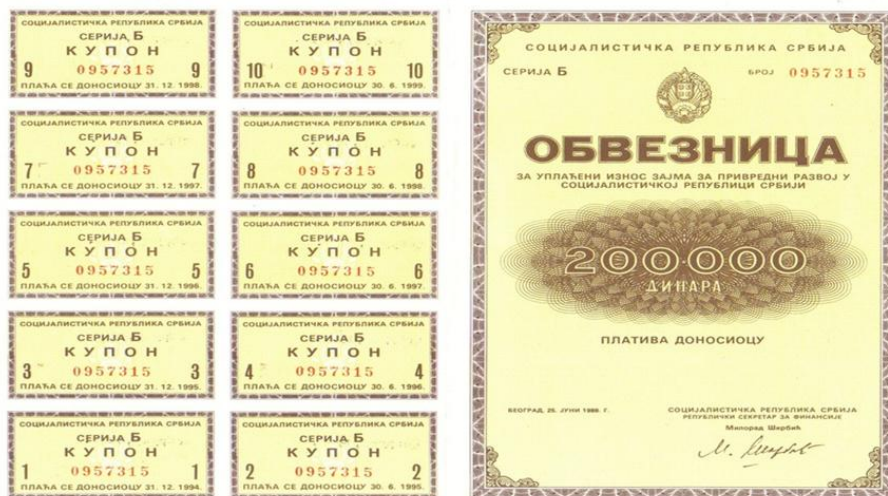
Бр. 56454

НАРОДНА БАНКА КРАЈЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА
Београд

Stojanović *Stojanović*

ОБВЕЗНИЦЕ

- Обвезница је хартија од вредности којом се емитент обавезује да ће имаоцу обвезнице у року њене доспелости исплатити износ номиналне вредности обвезнице и уговорену камату.
- Обвезница се формално састоји од **плашта** и **каматних купона**.

- ▶ Издавање обвезница, као и других серијских дужничких хартија од вредности, врши се ради њихове продаје коју може организовати сам емитент или је поверити посреднику, стручњаку - најчешће специјализованој банци.
- ▶ У том смислу, у упоредном праву разликују се два начина издавања обвезница:
 1. сопствено
 2. опцијско.
- ▶ Код сопственог издавања, емитент сам продаје обвезнице, чиме штеди на трошковима, али преузима и ризик неуспеха продаје. Емитент прибегава овом начину продаје у ситуацији кад на тржишту хартија од вредности тражња надмашује понуду.
- ▶ Сопствено издавање може бити:
 1. сопствена супскрипција
 2. продаја из слободне руке.

- ▶ Разграничење обвезница од акција
- ▶ Између обвезнице и акције постоје значајне разлике: акције обезбеђују имаоцу право учешћа у управљању акционарским друштвом, право на учешће у деоби дивиденде и право на учешће у деоби ликвидационе масе у случају престанка друштва, док обвезница обезбеђује имаоцу само тражбину и камату; код акције - учешће у деоби дивиденде варијабилно је и зависи од успешности пословања друштва; код обвезнице - право на номинални износ главнице и право на камату - јесу константне категорије, које могу доћи у питање само у случају стечаја емитента обвезнице; на обим права на дивиденду код акције утиче успешност пословања акционарског друштва (унутрашњи критеријум), док на право на повраћај главнице и камате код обвезнице више утичу спољни фактори (инфлација - кад се обезвређују, дефлација - кад се њихова вредност повећава).

▶ **Врсте обвезнице**

▶ Обвезнице се могу делити на разне начине у зависности од критеријума који се узме као меродаван:

1. Према начину обезбеђења права из обвезнице на:

- гарантоване
- негарантоване.

2. Према року доспелости обавезе емитента:

- краткорочне (до 365 дана)
- дугорочне (преко 365 дана).

3. Према начину остваривања права на камату:

- с каматом исплативом одједном (обвезница без купона)
- с каматом исплативом у каматним периодима (обвезница са купонима).

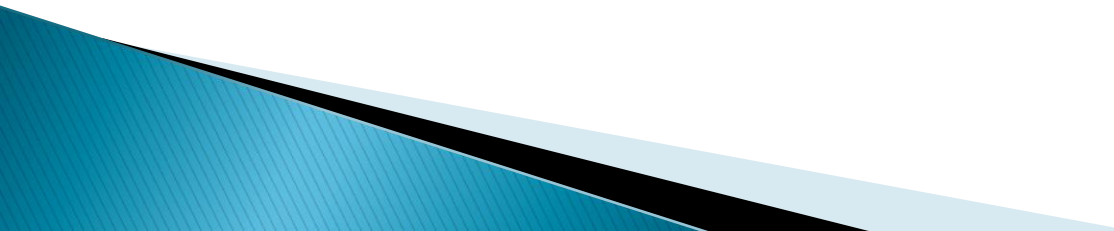
4. Према приносу:

- с фиксном
- с варијабилноин каматом.

5. Према начину остваривања права на повраћај номиналног износа:

- једнократне
- у ратама, односно у ануитетима.

6. Према посебним правима:

- партиципативне
 - заменљиве
 - приоритетне.
-

Трезорски, благајнички и комерцијални записи

- ▶ Трезорски (државни), благајнички и комерцијални записи јесу хартије од вредности којима се емитент обавезује да ће имаоцу у року доспелости платити номиналну вредност назначену на њима, која садржи главницу и камате.

- ▶ Основна обележја благајничких, комерцијалних и трезорских записа су:

1. представљају облигационоправне хартије од вредности које се издају у дематеријализованом облику

2. у питању су хартије од вредности које се издају за тачно одређену намену

3. гласе на округле новчане износе који се уплаћују, односно исплаћују једнократно итд.

- ▶ Функција благајничких записа које издаје НБС је регулисање количине новца у оптицају а функција трезорских записа је прикупљање новчаних средстава за премошћавање временске неусклађености између остваривања прихода и расхода у буџету државе, а обавезе по њима за наплату доспевају најдоцније до краја буџетске године.

- ▶ Функција комерцијалних записа је прикупљање средстава за потребе правних лица на тржишту капитала. Записи садрже исте битне елементе које има и обвезница.

СЕРТИФИКАТ/ЦЕРТИФИКАТ О ДЕПОЗИТУ

- Сертификат о депозиту је хартија од вредности којом се емитент обавезује да ће имаоцу сертификата исплатити износ депонованих средстава са припадајућом каматом у утврђеном року.
- Сертификат о депозиту је дугорочна хартија од вредности, он је облигационоправна хартија од вредности. Сертификат је инструмент прикупљања капитала у инвестиционе сврхе, он је доказ о закљученом уговору о депозиту и доказ о депонованим средствима у депозит.
- Према критеријуму доспелости имамо: краткорочни и дугорочни
- Према приносу делимо га на: сертификат са фиксном каматом и сертификат са варијабилном каматом

► **Основна обележја сертификата о депозиту у нашем праву су следећа:**

1. он је, по правилу, дугорочна хартија од вредности, јер доспева у року дужем од једне године
2. Сертификат је доказ о закљученом уговору о депозиту и доказ о депонованим средствима у депозит (каузална хартија од вредности)
3. Сертификат је облигационоправна хартија од вредности јер садржи тражбину
4. Сертификат је инструмент прикупљања капитала у инвестиционе сврхе, зато се у англоамеричком праву назива „инвестициони сертификат.”

▶ Сертификат о депозиту класификује се:

1. према критеријуму доспелости на:

- краткорочни (рок доспелости краћи од године дана од дана емитовања) и
- дугорочни (рок доспелости дужи од годину дана од дана емитовања).

2. Према приносу на:

- сертификат с фиксном каматом
- сертификат с варијабилном каматом.

ВАРАНТИ

- ▶ Варанти су хартије од вредности које њиховом имаоцу дају право на стицање одређеног броја акција одређене врсте и класе по одређеној цени, одређеног дана или у одређеном периоду. Варанти се могу уписати само путем новчаног улога.
- ▶ Варанти се издају као дематеријализовани финансијски инструменти који имаоцу даје право замене за други финансијски инструмент.
- ▶ Варанти садрже опште битне елементе као и акције, као и следеће посебне битне елементе: 1) право које се стиче заменом; 2) однос у коме је могуће извршити замену; 3) начин остварења права на замену; 4) рок за остварење права на замену, ако је право везано уз рок; 5) друге услове за остварење права на замену.

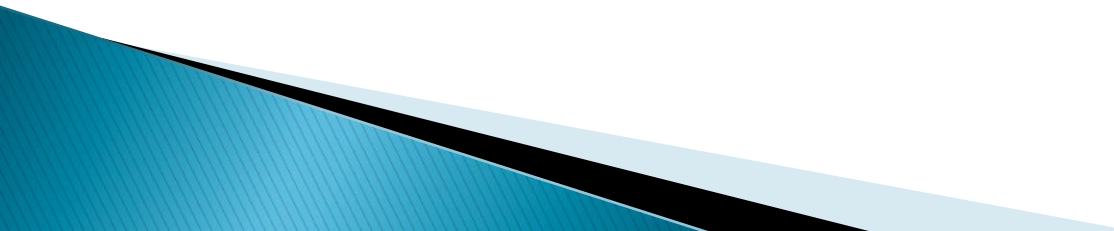
ДЕПОЗИТНЕ ПОТВРДЕ

- ▶ Депозитне потврде су хартије од вредности које издају банке које поседују иностране акције или обвезнице депоноване код банке у иностранству, а које представљају домаћи еквивалент иностраних акција или обвезница, односно садрже истоветна права и обавезе, као и иностране хартије од вредности на које се односе.

ФИНАНСИЈСКИ ДЕРИВАТИ

- ▶ Финансијски деривати су заправо уговори којима се тргује на берзи, слично хартијама од вредности чија цена зависи од кретања цена хартија од вредности или других актива из којих се изводе, деривирају, тј. које чине њихову активну подлогу.
- ▶ Они се понашају као хартије од вредности, али, при том, не испуњавају критеријуме у погледу њихове форме, већ представљају термински уговор са одложеним испуњењем; овај уговор има одређену вредност са којом се тргује на берзи.
- ▶ Финансијски деривати заснивају се на концепцији терминског берзанског уговора, тј. уговора код кога постоји временска дистанца између тренутка његовог закључења и тренутка његовог испуњења и могућности, да се са уговореним испуњењем, које је везано за будући рок, тј. које је одложено - тргује (да се прода, купи, од њега одустане или да се испуни) зависно од кретања цена његовог предмета и тако остварити добит.

- ▶ Основно обележје терминског посла који представља суштину финансијских деривата јесте временска дистанца између тренутка закључења посла и тренутка његовог извршења. Наиме, у тренутку закључења посла усаглашени су сви услови посла а у тренутку испуњења, овим условима придодају се базни предмети, у вези са којима је термински посао закључен и плаћање њихове цене. Термински послови имају и шпекулативни карактер.

 - ▶ Према критеријуму карактера трговине, финансијски деривати могу се поделити у две групе:
 1. безусловљени или чврсти уговори
 2. условљени или опцијски уговори.
-

- ▶ Финансијски деривати, слично осталим хартијама од вредности, могу се употребити у три сврхе:
- ▶ као обезбеђење, које се састоји у томе, што се помоћу деривата изравнава неки ранији дуг, или као шпекулација која се заснива на шпекулисању у погледу кретања цена и као арбитража, чија суштина је у препродаји и остваривању разлике у цени.

СКЛАДИШНИЦА

- Складишница је хартија од вредности коју складиштар издаје депоненту (оставодавцу) робе, као доказ да је примио наведену робу на чување и руковање и која обавезује складиштара да по протеклу рока чувања робе, изда робу легитимном имаоцу ове хартије од вредности.
- Складишница представља исечак из матичне књиге складишница.
- Складишница се састоји из два дела, који су узајамно повезани и који се могу тако одвојити. Један део се зове признаница и служи за пренос својине на ускладиштеној роби, а други део се зове варант или заложница и користи се за залагање ускладиштене робе у циљу обезбеђења добијања кредита и зајмова.

- ▶ Складишница припада групи презентационих и традиционих хартија од вредности. Права која су констатована на складишници у вези са ускладиштењем робе се преносе преносом складишнице, то је тзв. традиционално својство складишнице, јер предаја складишнице потпуно замењује практичну предају робе приликом преноса својине на роби. Складишница је презентована хартија од вредности, јер се права из складишнице остварује презентацијом, тј. подношењем складишнице складиштару или неком другом овлашћеном лицу.
- ▶ Управо наведена особина складишнице омогућава учешће складиштене робе на тржишту, не само у циљу преноса својине на роби, него и због залагања робе као средства обезбеђења добијених кредита.

- ▶ У пословној пракси, складишница се најчешће издаје јединствено, тј. складиштар у исто време издаје признаницу и заложницу, с тим што ималац складишнице касније може одвојено преносити признаницу од заложнице. Преносом признанице преноси се својина на ускладиштеној роби и легитимни ималац складишнице може располагати са робом преносом складишнице, али исто тако има право да захтева од складиштара да му се преда роба која је назначена у складишници.
- ▶ У нашем праву складишница, и то оба дела складишнице, морају гласити „по наредби”.
- ▶ На складишницу, као хартију од вредности по наредби, аналогно се применују правила Закона о меници, јер је меница најдетаљније регулисана у нашем праву од свих других хартија од вредности. Наравно, важно је водити рачуна о разликама између менице и складишнице, јер су у обиму тих специфичности на складишницу неће применити начела меничног права.

КОНОСМАН

- Коносман у поморском саобраћају је хартија од вредности којом бродар потврђује пријем товара на брод и којом преузима обавезу да терет по завршетку превоза преда легитимном имаоцу ове исправе.

- **ПРЕНОСИВИ ТОВАРНИ ЛИСТ У ЖЕЛЕЗНИЧКОМ САОБРАЋАЈУ**

Уговор о превозу робе железницом сматра се закљученим када железнички превозилац прими на превоз робу са товарним листом и када се пријем робе на превоз потврди стављањем датума и жига отправне станице на товарни лист.

- **ПРЕНОСИВИ ТОВАРНИ ЛИСТ У ДРУМСКОМ САОБРАЋАЈУ**

Товарни лист једино се издаје када то изричито захтевају превозилац или пошиљалац, и то у тренутку пријема робе на превоз.

- **ПРЕНОСИВИ ТОВАРНИ ЛИСТ У ВАЗДУШНОМ САОБРАЋАЈУ**

Ваздухопловни товарни лист саставља пошиљалац и предаје га заједно са стварима ваздушном превозиоцу.

ЛЕГИТИМАЦИОНИ ПАПИРИ, ЗНАЦИ И КРЕДИТНЕ КАРТЕ

- Легитимационим папирима и знацима често се констатује неко право или нека обавеза, али то право и та обавеза могу се доказивати и остваривати и на други начин, без легитимационих папира и знакова. Легитимациони папири и знаци се, такође, често користе због легитимисања повериоца у неком правном односу, али се поверилац најчешће може легитимисати, често и уз знатно отежане услове, и без легитимационих папира и знакова.
- Групи квалификованих легитимационих папира, на пример припадају: товарни листови, штедне књижице, полисе осигурања, кредитна писма итд.
- У појединим земљама, поједини квалификациони легитимациони папири трансформисали су се у хартије од вредности. Будући развој пословних односа управо је најчешће усмерен у том правцу да се квалификациони легитимациони папири постепено трансформишу у хартије од вредности.

- ▶ **Легитимациони папири су:** железничке карте, позоришне и друге улазнице и сл.а које садрже одређену обавезу за њиховог издаваоца и у којима није означен њихов поверилац. Они се преносе простом традицијом.
- ▶ У легитимационим папирима, за разлику од хартија од вредности на доносиоца, није остварено начело инкорпорације, јер није на тој писменој исправи наведено о којој је конкретној обавези реч, а исто тако ове писмене исправе нису првенствено намењене преносу. Затим, ове писмене исправе не потписује њихов издавалац, а све то указује на њихово друкчије правно дејство.
- ▶ У пословној пракси, легитимациони папири често се преносе простом традицијом, ако то није изричито искључено законом или одговарајућим изричитим изјавама на овим писменим исправама, као што је то учињено код неких врста превозних карата код којих је допуштен пренос само уз сагласност превозиоца.

- ▶ У легитимационим папирима често се не назначује име повериоца, иако се код појединих врста легитимационих папира може назначити име повериоца и тада је њихов пренос знатно отежан, јер се са преносом најчешће мора да сагласи и њихов издавалац.
- ▶ Код легитимационих папира, као и код хартија од вредности, најчешће се претпоставља да је њихов ималац овлашћен да од издаваоца ових писмених исправа, захтева извршење одређене обавезе. Исто тако, код ових писмених исправа је и њихов издавалац формално овлашћен да обавезе изврши лицу које поседује ову писмену изјаву, без додатне обавезе да се упушта у њихову материјалну легитимисаност, тј. обавезе да проверава материјалну легитимацију имаоца легитимационог папира.
- ▶ Посебну врсту легитимационих папира у пословној пракси могу да представљају и такве / писмене исправе које се могу користити само уз друге доказе и друге писмене исправе. Тако се на пример од имаоца појединих легитимационих папира захтевају одређене радње, познавање шифре, поседовање личне карте итд.

- ▶ Легитимациони знаци се у пословној пракси користе због легитимисања повериоца у неком правном односу.
- ▶ Легитимациони знаци су на пример: гардеробни или слични знаци, а могу се састојати у комаду хартије од вредности, метала или неког другог материјала и на њима је често утиснут неки број или неки други знак. На легитимационим знацима се, такође, често наводи број предатих предмета и они најчешће не садрже никакве ближе податке о обавези издаваоца легитимационог знака.
- ▶ Основно дејство легитимационих знакова је да се у пословној пракси користе због легитимисања повериоца у неком правном односу, а исто тако најчешће се издају у тренутку када је настао тај правни однос.

- ▶ Легитимациони знаци не садрже име повериоца и на основу тога формално су слични са хартијама од вредности на доносиоца. Суштинска разлика је у томе што легитимациони знаци не садрже никакво право које се губи ако се изгуби легитимациони знак, као што је то случај код хартија од вредности на доносиоца. Формална сличност између легитимационих знакова и хартија од вредности на доносиоца изражава се и на тај начин што се у пословној пракси најчешће одређено право испуњава одређеном лицу, које поседује хартију од вредности на доносиоца или која поседује легитимациони знак и што се на тај начин ослобађају своје обавезе, под условом да су савесно поступили.
- ▶ Код легитимационих знакова, њихов ималац често мора да доказује своја својства повериоца, јер за њега не важи претпоставка да је он правни поверилац у томе правном односу или да је овлашћен да захтева испуњење неке обавезе. Може доћи до спора и тада је он дужан да своја својства повериоца посебно докаже, а то није случај када је реч о хартијама од вредности.

- ▶ Код послова кредитних карата, реч је о безготовинском плаћању уз краткорочни кредит, на основу презентације кредитне карте и потписивањем рачуна који се саставља на посебном формулару.
- ▶ Код посла кредитних карата је у суштини реч о комбинацији три основна правна односа, а то су односи између издаваоца и имаоца кредитне карте, правни однос између имаоца кредитне карте и уговорног предузећа код кога се врши ово безготовинско плаћање, као и правни однос између издаваоца кредитне карте и уговорних предузећа, која прихватају правну обавезу према издаваоцу кредитне карте да прихватају плаћање кредитном картом.
- ▶ Посао кредитних карти у савременим пословним односима постаје све значајнији облик безготовинског плаћања, који је заснован на кредитној основи.

- ▶ Кредитне карте представљају не само савршеније средство плаћања од чекова, него и ванредно значајан инструмент у продајној политици којим се омогућава краткорочно кредитирање појединачне трговине и потрошача на мало.
- ▶ Систем специјалних кредитних карти најчешће се даље рашчлањује на посебне подврсте полазећи од издаваоца кредитне карте. На основу овог критеријума, треба разликовати специјалне кредитне карте које издају:
 1. робнекуће
 2. петролејске компаније
 3. ваздушне компаније
 4. хотелске организације
 5. туристичке организације
 6. телефонска друштва итд.

- ▶ Само име кредитних карата потиче из једне привредне функције овог инструмента, реч је о функцији одобравања кредита, тј. кредитној функцији.
- ▶ Кредит у најширем смислу те речи постоји увек онда када између тренутка пријема робе или услуге и тренутка плаћања постоји временска разлика, тј. временски интервал.
- ▶ Приликом закључења куповине на основу кредитне карте или плаћања кредитном картом извршене услуге, уговорно предузеће одобрава имаоцима кредитне карте кредит, стављајући им на располагање робу или услугу без плаћања у готовом новцу.
- ▶ Овај одобрени кредит се код система универзалних карата враћа издаваоцу кредитне карте, а код система специјалних кредитних карата директно уговорном предузећу, тј, предузећу које је продало робу или извршило услугу имаоцу кредитне карте.

- ▶ Кредитна карта је легитимација која овлашћује легитимног имаоца на безготовинско плаћање код уговорних предузећа, која тада рачуне наплаћују од издаваоца кредитних карата. Кредитна карта садржи и изјаву да обавезују само идентични потпис на кредитној карти и рачуну.
- ▶ У погледу правне природе кредитне карте није спорно да је реч о документу којим се доказују назначена овлашћења имаоца кредитне карте у погледу безготовинског плаћања. Кредитном картом се ималац, као овлашћено лице, легитимише према уговорном предузећу, без провере материјалног овлашћења да је реч о уговорном партнеру издаваоца кредитне карте, који је опет преузео уговорну обавезу гаранције плаћања према уговорном предузећу. Битно је да уговорно предузеће изврши чинидбу формално овлашћеном лицу, па да на основу тога уговорно предузеће стекне право наплате од стране издаваоца кредитне карте, иако је евентуално у конкретном случају реч о чинидби материјално неовлашћеном лицу.